

До Спеціалізованої вченої ради

Д 35.725.05

Львівського державного університету
внутрішніх справ

ВІДГУК

офіційного опонента доктора юридичних наук, професора, провідного наукового співробітника науковської лабораторії з проблем протидії злочинності Національної академії внутрішніх справ ГРІБОВА Михайла Леонідовича на дисертацію ФЕДЧАКА Ігоря Андрійовича «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності», подану на здобуття наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Ефективна реалізація покладених на правоохоронні органи завдань з охорони прав та свобод людини і громадянина, забезпечення їх безпеки, відновлення порушених прав, охорона і забезпечення громадського порядку, запобігання злочинам і їх припинення є можливою за наявності у керівників правоохоронних органів різних управлінських рівнів чіткого розуміння існуючих тенденцій розвитку злочинності, а також особливостей і специфіки функціонування ввірених їм підрозділів і служб. Таке розуміння оперативної обстановки дозволяє не лише успішно виявляти та припиняти кримінальну активність, а й ефективно реалізовувати організаційно-тактичні повноваження у напрямі запобігання, попередження та профілактики злочинності, забезпечення громадського порядку та громадської безпеки. Отже, пошук та розроблення шляхів підвищення ефективності діяльності правоохоронних органів у боротьбі зі злочинністю є пріоритетним завданням будь-якої країни, в тому числі і для України. Разом з тим, можна констатувати, що різним періодам функціонування правоохоронних органів властиві раціональні підходи, вивчення та запровадження яких у практику діяльності вітчизняних правоохоронних органів може призвести до якісно позитивних змін.

Видається, що дослідження зарубіжного досвіду застосування підходів до організації саме проактивної правоохоронної діяльності дозволить більш ефективно виконувати свої завдання співробітникам правоохоронних органів, особливо, якщо такі зміни стосуються такого напрямку правоохоронної діяльності як запобігання та профілактика злочинності.

З огляду на зазначені обставини дисертація Федчака І. А. є актуальною і своєчасною, оскільки вона присвячена теоретичному дослідженню сутності та особливостей застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Дисертація виконана в межах тематики науково-дослідних робіт Львівського державного університету внутрішніх справ: «Протидія кримінальним правопорушенням, підслідним Національній поліції: правові, кримінологічні та криміналістичні аспекти» (номер державної реєстрації 0121U113930, 2021–2024 рр.); «Інформаційно-аналітичне забезпечення

Львівський державний університет внутрішніх справ
СВР Д 35.725.05
Вх.№ 1/63 від 08.10. 2024
кількість аркушів
Осн.док. 12 додат. -

діяльності органів Національної поліції» (номер державної реєстрації 0122U001871, 2022–2025 рр.). Дослідження підготовлено відповідно до Плану заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України на основі її членства в Раді Європи (Указ Президента України від 12 січня 2011 р. № 24/2011 (п. 5)); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023–2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 р. № 273/2023 (п. 2 Розділу 1; пп. 1.2, 1.4, п. 2, пп. 2.3 Розділу 2)); пункти 1, 2, 5, 6, 10, 11, 15, 26 Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454). Дисертація відповідає Пріоритетним напрямкам фундаментальних та прикладних наукових досліджень у галузі права, визначеним у Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021–2025 рр., затвердженій постановою загальних зборів Національної академії правових наук від 26 березня 2021 р. № 12-21 (зокрема, п. 1. «Теоретико-правові основи забезпечення національної, інформаційної та кібернетичної безпеки, захисту суверенітету, конституційного ладу, територіальної цілісності України, прав та безпеки людини і громадянина» розділу 1.11 «Правове забезпечення у сфері національної безпеки та оборони»; п. 8 «Теоретичні та прикладні засади запобігання злочинності в умовах реформування українського суспільства», п. 16. «Теорія і практика застосування сучасних технологій та інновацій у сфері створення безпечного соціального середовища, прогнозування і планування злочинності» розділу 1.15. «Фундаментальні та прикладні проблеми наукового забезпечення боротьби зі злочинністю в Україні»).

Обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ретельне вивчення рукопису дисертації та її реферату дає підстави стверджувати про наявність всебічного висвітлення теми проведеного дослідження. Відповідно до мети дисертаційної роботи чітко сформульовано **завдання** наукового дослідження.

У роботі автор вдало використав загальнонаукові та спеціальні **методи** дослідження. Зокрема, за допомогою діалектичного методу досліджено становлення та розвиток теорії та практики застосування проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності. Герменевтичний метод використано для пізнання та інтерпретації текстів наукових публікацій для розкриття змісту й узагальнення концептуальних на практичних положень досліджуваних моделей правоохоронної діяльності. Історико-правовий метод покладено в основу визначення періодів реформування проактивного функціонування правоохоронних органів. Застосування формально логічних методів дало змогу визначити та охарактеризувати концептуальні (теоретичні) положення окремих моделей проактивної правоохоронної діяльності. Системно-структурний метод використано для дослідження складових елементів окремих моделей та концепцій проактивної правоохоронної діяльності. Для виокремлення ролі кримінального аналізу в реалізації проактивних моделей здійснення правоохоронної діяльності застосовано догматичний метод наукового дослідження.

Метою дослідження є аналіз концептуальних основ та науково-практичних аспектів проактивних моделей правоохоронної діяльності.

Емпіричним підґрунтям дисертації стали статистичні відомості Офісу Генерального прокурора, результати опитування 160 респондентів, з них 55 слідчих органів досудового розслідування і 105 працівників оперативних підрозділів Національної поліції Львівської, Івано-Франківської, Тернопільської, Вінницької, Чернівецької, Київської, Рівненської, Волинської областей.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій. Дисертаційна робота Федчака Ігоря Андрійовича є першим у вітчизняній науковій літературі комплексним дослідженням, у якому на рівні докторської дисертації, на основі поглибленого вивчення проблем концептуального та науково-практичного характеру висвітлено проактивні підходи організації правоохоронної діяльності, які зазнавали модифікації у світлі розвитку інформаційних та аналітичних можливостей з метою досягнення більшої результативності та зменшення витрат на правоохоронні органи.

Проведений аналіз дисертаційної роботи дає підстави підтвердити задекларовані у дослідженні елементи **новизни**, основними з яких є такі:

- виокремлено та ґрунтовно досліджено проактивні моделі правоохоронної діяльності з урахуванням їхньої спрямованості на: нейтралізацію окремих проявів злочинності; модифікацію характеристик місця або місцевості, які можуть генерувати кримінальну активність; залучення до профілактичної правоохоронної діяльності ресурсів громади; на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності;

- вичерпно визначено й охарактеризовано генезис, сутність, та організаційний зміст проактивних моделей правоохоронної діяльності з огляду на: особливості стану, структури та тенденцій злочинності; розуміння векторів діяльності в рамках предмета правоохоронного впливу; стан розвитку інформаційно-аналітичних спроможностей; зміни в системі, функціях і повноваженнях правоохоронних органів; а також на наявні знання про особливості здійснення організаційних функцій щодо обмеження поширення злочинності;

- досліджено, систематизовано й узагальнено відомості про ефективність застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності; встановлено, що підбір найбільш відповідної проактивної моделі чи комбінованого застосування залежить від основних детермінуючих злочинних чинників у визначеній територіальній громаді;

- комплексно розкрито роль та призначення кримінального аналізу в реалізації проактивних моделей здійснення правоохоронної діяльності: у більшості моделей має вирішальне значення; сприяє розвитку розуміння причинно-наслідкових зв'язків, наявних у злочинному середовищі; виконує провідну роль щодо налагодження ефективної внутрішньої та зовнішньої (зокрема міжнародної) комунікації;

Окрім того **удосконалено**:

- характеристику стану наукової розробленості питання про теорію та практику застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності через

ґрунтовне вивчення наукових напрацювань із таких галузей знань, як оперативно-розшукова діяльність, правоохоронна діяльність, кримінологія, організація праці; дисертаційних і монографічних праць, посібників, методичних рекомендацій, довідково-пізнавальних джерел, періодичних видань;

– наукові підходи до загальних засад здійснення проактивного впливу на стан злочинності, що передбачає зміну акцентів щодо зосередження застосування гласних та негласних ресурсів правоохоронних органів на вирішенні конкретних системних ідентифікованих проблем злочинності та ризиків їх виникнення, а не на застосуванні широко визначених узагальнених організаційних і тактичних стратегій діяльності (що у підсумку дозволяє досягати найбільших якісних результатів в оперативно-розшуковій профілактиці злочинності);

– характеристику засад здійснення проактивного правоохоронного впливу з метою запобігання поширенню злочинності на місця з особливостями, сприятливими для прийняття рішення та реалізації наміру на вчинення кримінальних правопорушень. Підходи, орієнтовані на такі місця, передбачають застосування гласних та негласних правоохоронних ресурсів на «малих» мікроекономічних ділянках місцевості з метою усунення чи зміни таких характеристик та формування у порушника переконання про неможливість залишитись невикритим;

– розуміння профілактичного потенціалу проактивних моделей, які передбачають залучення до попереджувальної правоохоронної діяльності ресурсів громади для запобігання злочинності та її поширенню. При застосуванні моделей, орієнтованих на потреби і ресурси громад, довіра населення та посилене гласне та негласне співпраця у визначенні та вирішенні проблем злочинності є основою організації профілактичної (проактивної) правоохоронної діяльності;

– наукові та практичні підходи до здійснення персоніфікованого оперативно-розшукового профілактичного впливу на конкретних осіб, які є джерелом підвищеної кримінальної активності. За особистісно-орієнтованого підходу емпіричні дані про концентрацію кримінальних правопорушень серед невеликої частини населення (найбільш злочинно-активних осіб) є ключовими при застосуванні проактивних (запобіжних) гласних та негласних правоохоронних заходів;

У контексті новизни дисертації **набули подальшого розвитку:**

– теоретичні та практичні положення про формування спроможності правоохоронних органів застосовувати новітні досягнення у сфері організації через проведення систематичних інтерактивних нарад, використання сучасних можливостей інформаційно-аналітичних технологій (картографування злочинності), знань із упорядкування простору (усунення ознак правопорушень, формування стану простору як такого, що перебуває під охороною);

– положення про розвиток та посилення довіри між оперативними підрозділами та представниками територіальних громад, взаємодії з громадськими організаціями, надавачами соціальних, освітніх, медичних та

інших послуг, приватним сектором, представниками бізнесу, освіти, охорони здоров'я, влади та самоврядування через запровадження підзвітності співробітників правоохоронних органів перед громадянами про пріоритетні напрями роботи та отримані результати у протидії злочинності;

– рекомендації щодо визначення індикаторів для відстеження позитивних досягнень у запобіганні поширенню злочинності та внеску проактивних моделей у реалізацію правоохоронних завдань: зниження рівня злочинності; підвищення довіри (позитивного сприйняття громадянами стану правопорядку); збільшення кількості залучень до виконання гласних та негласних правоохоронних завдань представників громади і співробітників оперативних та інших підрозділів, задіяних до реалізації проактивних завдань.

Оцінка змісту дисертаційної роботи, її оформлення.

Наукові положення та висновки, що виносяться на захист, одержані автором самостійно. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, використано лише ті ідеї, які є результатом особистого наукового пошуку та дослідження об'єкта і предмета дисертації, про що відображено у переліку наукових праць. Матеріали та висновки з кандидатської дисертації автором не використовувалися.

Високий ступінь обґрунтованості результатів дослідження зумовлено раціональною та внутрішньо узгодженою структурою дисертації. Загальна структура роботи в цілому є логічною, послідовною, раціональною та відповідає предмету, меті та завданням дослідження. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, поділених на тринадцять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Така структура дисертації дозволила дисертанту послідовно вивчити та вирішити усі проблеми, що стосуються обраної теми дисертаційної роботи.

У вступі автор надав загальну характеристику дисертації, обґрунтував актуальність обраної теми дослідження, визначив сутність наукової проблеми, вирішення якої становить загальнонаціональне значення, визначив зв'язок дисертації з науковими програмами, планами і темами; визначив мету і завдання дослідження, сформулював об'єкт і предмет роботи, розкрив наукову новизну та практичне значення отриманих результатів. Також у вступі подані відомості про апробацію та оприлюднення основних положень дисертації.

В першому розділі «Загальні положення проактивної правоохоронної діяльності» визначено, що концептуальні та науково-практичні підходи функціонування правоохоронної системи постійно еволюціонують, що насамперед залежить від стану доктрини державної політики. Автором доведено, що термін «проактивна діяльність» застосовується для позначення всіх моделей та концепцій організації діяльності, ціллю яких є запобігання або зменшення злочинності та правопорушень, і ці моделі та концепції поділяються на чотири категорії: орієнтовані на місцевість; орієнтовані на людину (особисто-орієнтований підхід); орієнтовані на вирішення проблем та орієнтовані на громаду. Елементом досліджуваних проактивних моделей стримування злочинності є кримінальний аналіз який слід розглядати не тільки як діяльність спеціалізованих суб'єктів у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення підрозділів кримінальної поліції, але й як органічну оперативно-

розшукову функцію, до здійснення якої мають бути готовими тією чи іншою мірою всі оперативні працівники.

Автор констатує, що визначено, що фундаментальні положення проактивних підходів (моделей та концепцій) до організації правоохоронної діяльності були предметом досліджень на різних рівнях і фахівцями з різних галузей знань та різних країн, проте незважаючи на безперервний науковий інтерес та практичну значимість, комплексного та поглибленого наукового дослідження усіх проактивних підходів до організації правоохоронної діяльності проведено не було.

У *другому розділі* «Проактивні моделі правоохоронної діяльності спрямовані на місце як генеруючий злочинність чинник» досліджено моделі: здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing); здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS); модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (CPTED) та концепцію діяльності поліції у гарячих точках (Hot Spots Policing).

Автор стверджує, що на практику правоохоронної діяльності на основі прогнозів впливає вибір наборів даних та змінних і кваліфікація аналітиків. Також існує ймовірність порушення права на приватне життя та захист персональних даних громадян у процесі обміну та аналізу інформації, яка потрібна для проведення прогнозування, що обов'язково слід приймати до уваги. У розділі визначено, що під час реалізації моделі здійснення правоохоронної діяльності на основі даних (DDACTS) аналітикам слід використовувати аналітичні прийоми та підходи до ідентифікації та вирішення проблем, які конкретно вивчають співіснування злочинів та ДТП а також здійснювати пошук причин цих явищ з метою розроблення ефективних контрзаходів щодо їх зменшення, що у підсумку дозволяє здійснити ситуативний позитивний вплив на окремі проблеми запобігання поширенню протиправної поведінки, поєднаної з дорожньо-транспортними проблемами.

Також у цьому розділі встановлено, що завдяки моделі запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури можна виявляти та управляти умовами фізичного та соціального середовища, що створюють можливості для скоєння кримінальних правопорушень, або їх провокування, і їх модифікації шляхом проектування, планування та управління використанням середовища чи простору з метою ускладнити або унеможливити вчинення протиправної поведінки та зменшення вразливості.

Також у розділі встановлено, що діяльність поліції у гарячих точках дозволяє досягати максимальної ефективності у запобіганні злочинності у коротко та довгостроковій перспективі при зосередженні гласних та негласних ресурсів на мікроодиниці простору, де кримінальні правопорушення зосереджені непропорційно більше, порівняно з іншими районами, що не викликає заперечень.

У *третьому розділі* «Проактивні моделі правоохоронної діяльності спрямовані на вирішення проблем злочинності» автор наголошує на тому, що поширеною на даний час проактивною моделлю правоохоронної діяльності є

модель правоохоронної діяльності, керована аналітичною розвідкою (Intelligence-Led Policing, ILP), яка реалізовується через застосування інструментів виявлення, дослідження та оцінки ризиків та загроз, породжуваних проявами тяжких та особливо тяжких форм кримінально-карної поведінки, організованою злочинністю тощо.

Автором за результатами проведеного дослідження також встановлено, що проблемно-орієнтовані заходи організації правоохоронної діяльності є найбільш результативними та дієвими у форматі проактивного реагування на стан оперативної обстановки та становлять суттєвий резерв для підвищення ефективності вітчизняної упереджувальної правоохоронної діяльності.

Досліджуючи потенціал моделі підзвітності CompStat у роботі підкреслено, що дана модель реалізовується через посилену підзвітність, що здійснюється шляхом проведення регулярних інтерактивних нарад вищих керівників з відповідальними за оперативну обстановку місцевими керівниками, під час яких на основі поглибленого аналізу даних розробляються індивідуальні стратегії і тактики вирішення окремих проблем злочинності із виділенням ресурсів та визначення ефективності застосовуваних гласних та негласних контрзаходів, що може бути дієвим підходом, на нашу думку, при ускладненні оперативної обстановки з метою її стабілізації.

У *четвертому розділі* «Проактивні моделі правоохоронної діяльності орієнтовані на особу» вичерпно досліджено потенціал концепції цілеспрямованого стримування, яка спрямована на те, щоб утримати порушників із групи високого ризику від повторного вчинення тяжких насильницьких дій через доведення до них повідомлення про посилене спостереження за ними, про неминучість викриття із паралельним підбором для них заходів підтримки реалізації поза злочинним світом.

Автором встановлено, що сучасним проактивним підходом до організації правоохоронної діяльності є підхід, за яким практика поліції має базуватися на наукових дослідженнях злочинності та її супутніх чинників та про те, які відповіді на повторювані проблеми злочинності дозволяють досягати максимальних результатів (концепція поліцейської діяльності, заснованої на доказах - Evidence-Based Policing), за якої формування, накопичення, здатність поширювати та застосовувати науково підтверджені доказові підходи до вирішення повторюваних проблем злочинності у кожному відділі поліції може суттєво вплинути на підвищення ефективності їх діяльності в умовах обмежених ресурсів.

У *розділі 5* дисертації «Проактивні моделі правоохоронної діяльності орієнтовані на громаду» констатовано, що значним потенціалом для підвищення ефективності правоохоронної практики щодо запобігання злочинності володіє модель здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing), що характеризується поглибленою розбудовою гласних та негласних зв'язків з представниками громад, менш жорсткою ієрархічною структурою поліції, а також напрацюванню способів запобігти першопричинам злочинів.

Автору вдалось аргументовано довести, що модель профілактики скоєння тяжких злочинів через зосередження роботи поліції в місцях концентрації

незначних правопорушень (модель «Broken Windows/Розбитих Вікон») точною є лише до певної міри у частині того, що ознаки занедбаності та безладу створюють середовище, сприятливе для серйозних кримінальних правопорушень, проте не породжують їх, що спростовує загальноприйняте сприйняття безумовного потенціалу такої моделі.

Реферат дисертації відповідає її змісту та повністю відображає основні положення і результати дослідження. Дисертацію і реферат оформлено відповідно до встановлених МОН України вимог.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що вони становлять науковий інтерес та використовуються у науково-дослідній діяльності Львівського державного університету внутрішніх справ, Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса та Національної академії внутрішніх справ».

Також матеріали дисертації та її висновки використовуються у освітньому процесі – під час викладання дисциплін «Оперативно-розшукова діяльність», «Кримінологія» «Поліцейська діяльність», «Інформаційні технології», «Основи кримінального аналізу», а також підготовки підручників, навчальних посібників, навчально-методичних матеріалів із зазначених дисциплін у Львівському державному університеті внутрішніх справ та Дніпровському державному університеті внутрішніх справ.

У практичній діяльності положення дисертації використовують у діяльності Департаменту превентивної діяльності Національної поліції України та оперативному відділі (з дислокацією у місті Львові) Територіального управління Державного бюро розслідувань розташованого у м. Львові, про що свідчать відповідні акти впровадження.

Слід відзначити, що основні положення дисертації системно висвітлено та оприлюднено у доповідях та повідомленнях на таких науково-практичних заходах: Міжнародній науково-практичній конференції «Кримінальна розвідка: методологія, законодавство, зарубіжний досвід» (Одеса, 29 квітня 2016 р.); Всеукраїнському науково-практичному семінарі «Використання сучасних інформаційних технологій в діяльності Національної поліції України» (Дніпро, 28 листопада 2019 р.); Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Правові та організаційно-тактичні засади оперативно-розшукової діяльності Національної поліції України» (Одеса, 30 жовтня 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Теорія та практика протидії злочинності у сучасних умовах» (Львів, 6 листопада 2020 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Інформаційні технології в освіті та практиці» (Львів, 18 грудня 2020 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економічна та інформаційна безпека: актуальні питання та інновації» (Дніпро, 4 листопада 2021); Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародні та національні аспекти вдосконалення правоохоронної та судово-експертної діяльності в умовах глобалізації» (Херсон, 26 листопада 2021 р.); Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (Київ, 11 серпня 2022 р.); круглому столі «Імплементация ILP моделі в Україні» (Одеса, 15 березня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні

питання діяльності підрозділів кримінальної поліції» (Кропивницький, 14 квітня 2023 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції «Актуальні питання превентивної діяльності підрозділів Національної поліції України» (Кропивницький, 28 квітня 2023 р.); науково-практичній конференції «Проблеми сучасної поліцейстики» (Вінниця, 11 травня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Державна політика щодо протидії торгівлі людьми і незаконній міграції: Україна та світ» (Львів, 9 червня 2023 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Забезпечення правопорядку та протидії злочинності в Україні та у світі: проблеми та шляхи їх вирішення» (Дніпро, 16 червня 2023 р.); Міжвідомчій науково-практичній конференції «Актуальні питання та перспективи розвитку кримінального аналізу в правоохоронній системі України» (Київ, 17 листопада 2023 р.); Науково-практичній конференції «Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності органів сектору безпеки і оборони України» (Львів, 22 грудня 2023); круглому столі «Взаємодія держаних органів та громадськості у сфері протидії кримінальним правопорушенням у центральних регіонах України» (Кропивницький, 17 квітня 2024).

Також автор основні положення та висновки дисертації опублікував у 46 наукових працях, серед яких: 1 одноосібна монографія, 2 розділи у співавторстві у колективній монографії; 4 статті у наукових періодичних виданнях, які індексуються у базах даних Web of Science Core Collection та Scopus; 23 статті у виданнях, які включено до переліку наукових фахових видань України у галузі права категорії «Б»; 17 наукових праць, що засвідчують апробацію матеріалів дисертації.

Дотримання принципів академічної доброчесності. Вивчення змісту дисертації та наукових публікацій дає змогу дійти висновку про відсутність академічного плагіату, фабрикації, фальсифікації чи порушення інших видів принципів та правил академічної доброчесності, які могли б поставити під сумнів самостійний характер рецензованого дослідження. Зазначене підтверджується наявністю відповідних посилань на згадані по тексту автором літературні джерела. Надані довідки про перевірку тексту дисертації засвідчують, що у дисертації не виявлено ознак академічного плагіату чи інших порушень академічної доброчесності.

Дискусійні положення і зауваження щодо змісту рукопису дисертації. Позитивно оцінюючи дисертацію Ігоря Федчака загалом слід відзначити, що до рецензованого дисертаційного дослідження є певні зауваження, які можуть стати підґрунтям до наукової дискусії і окреслити напрями подальшої розробки даної проблеми. Зокрема:

1. У підрозділі 2.1. дисертації «Здійснення правоохоронної діяльності на основі прогнозів (Predictive Policing)» автором досліджено науково-практичні аспекти діяльності щодо прогнозування з метою здійснення проактивної правоохоронної діяльності. Так дійсно, прогнозування є невід'ємною складовою частиною організації діяльності оперативних та інших підрозділів правоохоронних органів, проте потребує додаткового обґрунтування можливості застосування такої моделі як самостійної, оскільки прогнозуванню властиві характеристики, які можуть негативно позначитись як на самому

процесі здійснення прогнозування, так і на результатах застосування прогнозів. Йдеться про те, що якість прогнозів напряду буде залежати від точності даних, які містяться у системах інформаційно-аналітичного забезпечення та базах даних правоохоронних органів, (неточні, або неповні дані можуть призвести до хибних прогнозів, що може негативно вплинути на правоохоронну практику). Варто також відзначити тенденцію маніпуляції з відомостями, які підлягають реєстрації, яка існує у практиці як вітчизняних так і зарубіжних правоохоронців, що у підсумку призведе до помилкових та неточних прогнозів. Використання результатів прогнозування може призвести до упереджених результатів (об'єктом посиленої роботи правоохоронців можуть стати окремі категорії людей), що породить певну упередженість. Також надмірне покладання на програмні алгоритми може зменшити роль людського фактора, досвіду та інтуїції в роботі щодо запобігання злочинності, а також постає питання про відповідальність за прийняті рішення на основі прогнозів тощо. Під час прилюдного захисту авторові доречно окреслити напрями вирішення таких проблем.

2. У дисертації автор неодноразово згадує про роль освітлення у протидії поширенню протиправної поведінки, зокрема на сторінці 181 дисертації у підрозділі 2.3. «Модель запобігання злочинності: превенція злочинів за допомогою зміни навколишньої інфраструктури (Crime Prevention Through Environmental Design – CPTED)» визначено, що проєктуючи освітлення місцевості, слід уникати погано розміщених ліхтарів, які створюють сліпі зони для потенційних спостерігачів, та що слід уникати занадто яскравого освітлення, що створює сліпучі відблиски, або глибокі тіні, що завадить огляду, та що освітлення слід розташовувати уздовж доріжок та інших ділянок руху пішоходів на належній висоті, щоб освітлити обличчя людей (для ідентифікації потенційних нападників), з чим не можна не погодитись. Проте на сторінці 182 дисертації зазначено, що іноді гарне освітлення приваблює протиправну поведінку, а на сторінці 184 дисертації визначено, що правильне освітлення суттєво посилює безпеку. Питання освітлення автор відзначив у розробленій ним стратегії розвитку проактивної діяльності в Національній поліції України на 2025-2027 роки. З огляду на важливість ролі, яку відіграють стратегії освітлення у забезпеченні заходів безпеки у темну поду доби, коли як відомо відбувається значна частина кримінальних проявів, видається, що авторові доречно було б у дисертації надати більш детальні рекомендації щодо використання під час захисту простору можливостей освітлення, що становить важливе значення для співробітників правоохоронних органів, які здійснюють профілактику злочинності.

3. У підрозділі, 5.1. «Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на потреби громад (Community Policing, CoP)» дисертації автор досліджує проактивну модель діяльності Community Policing, яка, як зазначено на сторінці 402 дисертації характеризується поглибленою розбудовою зв'язків між поліцією та громадою, менш жорсткою ієрархічною структурою поліції, а також напрацюванню способів запобігти першопричинам злочинів. Слід констатувати, що встановлення та підтримка взаємної довіри є основоположним принципом функціонування поліції в Україні за весь період

незалежності. У всі періоди функціонування нашої країни поліція усвідомлювала необхідність гласної та негласної співпраці з громадою, особливо у боротьбі з серйозною злочинністю, також співробітники поліції завжди закликають представників громади надавати інформацію, яка має значення для підтримання стану правопорядку, поліцейські співпрацюють з різними соціальними структурами та приймають участь у освітніх та розважальних програмах для дітей у навчальних закладах. Таким чином потребує уточнення чи додаткового обґрунтування те, як зусилля поліцейського у громаді згідно моделі Community Policing відрізняється від дій, які проводились та проводяться дотепер?

4. Видається, що базове зауваження до реалізації концепції діяльності поліції у «гарячих точках» (підрозділ 2.4. дисертації) полягає в тому, що цей підхід може призвести до надмірної концентрації поліцейських ресурсів у певних районах, залишаючи інші райони з недостатньою увагою. Це також може спричинити підвищену напругу та недовіру серед громадян, які перебувають у «гарячих точках» через часті поліцейські патрулі та надмірні перевірки. Отже, авторові доречно обґрунтувати, чи не може такий стан справ вплинути на відносини між поліцією та представниками громад, що призведе хай і до незначного, проте відчутного зниження рівня довіри, а у підсумку до погіршення інформаційної гласної та негласної взаємодії, а якщо так, то що з цим слід робити.

5. Учений Г. Гольдштейн (H. Goldstein), який був одним з розробників теорії та практики застосування моделі здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing) у 2018 році зазначив, що багатьом ініціативам із впровадження такої моделі бракувало фундаментального розуміння її змісту, і що він недооцінив важливості наявності достатньої кількості людей із необхідними навичками виявлення та оцінки проблем і підготовки реакції на них. Вивчення змісту дисертації, зокрема підрозділу 3.2. «Здійснення правоохоронної діяльності, орієнтованої на певну проблематику (Problem-Oriented Policing/POP)» дає підстави стверджувати, що автор залишив поза увагою перелік таких навичок. Видається за доречне надати перелік таких критично важливих навичок, оволодіння якими дозволить успішно проактивно вирішувати ключові проблеми злочинності.

Зазначені зауваження та пропозиції носять переважно доповнюючий характер рекомендацій, відображають власну наукову позицію, яка може не співпадати з позицією дисертанта та позицією членів спецради, й можуть слугувати підставою для наукової полеміки під час прилюдного захисту дисертації. Вони в цілому не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертації Ігоря Андрійовича Федчака.

Загальний висновок

Дисертаційна робота Федчака Ігоря Андрійовича «Теорія та практика застосування проактивних моделей правоохоронної діяльності» є завершеною працею, у якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що вирішують конкретну наукову проблему, яка має істотне значення для сучасної правової

науки, є самостійним дослідженням дисертанта, посилання на наукові джерела оформлені належним чином.

Реферат відповідає змісту дисертації, а публікації розкривають її зміст.

Дисертація відповідає вимогам до оформлення наукових робіт, затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, та пунктам 6, 7, 8, 9 Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 17 листопада 2021 року № 1197, а її автор, Федчак Ігор Андрійович заслуговує на присудження йому наукового ступеня доктора юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність.

Офіційний опонент

доктор юридичних наук, професор
провідний науковий співробітник
наукової лабораторії з проблем протидії злочинності
Національної академії внутрішніх справ

Михайло ГРІБОВ
